

Dísznövények

bűvár zsebkönyvek

Móra

DEBRECZY-BÍRÓ

Dísznövények

BÚVÁR ZSEBKÖNYVEK
MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

ÍRTA DR. DEBRECZY ZSOLT

RAJZOLTA BÍRÓ KRISZTINA

A CÍMLAPOT URAI ERIKA TERVEZTE

HARMADIK KIADÁS

© DR. DEBRECZY ZSOLT, 1973

© BÍRÓ KRISZTINA, 1973

Boldog az, akinek a keze tele van virággal – mondják Japánban, a kertek ősi hazájában. Vannak Japánban kertek, amelyekben csak krizantém nyílik, más kertekben csak nőszirm. Fáikat úgy nevezték, hogy százéves példányok is élnek virágdezsában. Kertjeiket gyakran tavaszi, nyári, őszi és téli kertekre osztják. Bennük minden fatörzs, minden falevél érvényesül, a fény és árnyék kiszámítottan változik. Mert kertjeikkel is az igaz formát, a tökéletest akarják megtalálni, ahogy a kínai festők is egy életen át csak egyetlen virágot festenek – orchideát, bambuszt, lótuszt, krizantémot. Alighanem ez a művészi vágy és az ötezer éves kertkultúra szülte a keleti: kínai és japán kertek virágcsodáit, mert bár Európában régóta voltak kertek, de virágnemesítéssel csak a XVII. század óta foglalkoznak. A krizantém, az őszirózsa, a kamélia, a szegfű, a rózsza tudatosan nemesített növények voltak, amikor a XVII., XVIII. században Keletről Európába kerültek.

A mi kis könyvünkben is kivirított valamiféle kert: tavaszi, nyári, őszi és téli kert, amiről Gabriele Tergit ír *A virágok regényében*. A 29 színes tábla nemcsak a legismertebb és manapság kedvelt kerti és szobai virágok gyűjteménye. Ahogy egy táblára kerültek, mintha egy ágyásba ültették volna őket: az egyik napsütötte ketrészlet az egynyári virágok tarkaságával, a másik hűvös balkon futó muskátlikkal, gumós begóniával, fuksziával vagy falusi kert vidám zinnákkal, tátikával, violával. A téli kertbe virágos szobanövények kerültek, trópusi és szubtrópusi fajokkal.

A táblák összeválogatásával is tanácsot akartunk adni a kerttervezéshez, és tanácsot adunk a gondozáshoz is. Minden növény, amelyik valahol vadon él, a messzeségből magával hoz az ottani táj hangulatából valamit, de magával hozza sajátos szokásait, talaj- és vízigényét is. Serre gondolnunk kell, amikor helyét megkeressük a kertben vagy a szobában, s amikor szürke városi életünk vidám kísérőjeként szegődik hozzánk. Könyvünkben a ○ jel évelő, a ⊙ egyéves, a ⊕ kétéves, a Y cserjésedő növényt jelent. A / / jel utal a fagymentes telettésre vagy üvegházi tartásra.

1. Lila sáfrány (*Crocus vernus* var. *neopolitanus*). Kultúrfaj; $\varnothing$ 5–10 cm; virágzás: február–március. *Krokosz* az ógörög neve a Földközi-tenger vidékén, a Mediterráneumban honos *jőféle sáfránynak* (*C. sativus*). Az elmúlt századok kedvelt fűszernövénye volt, bibéjének sárga festékanyagával a húslevest színezték. Valójában őszi virág volt. Ma már ritkán látni, helyére a kora tavaszi nemesített sáfrányok kerültek. Közös ősük az európai havasi réteken, nálunk a Bükk, a Bakony és a Nyugat-Dunántúl jóval alacsonyabban fekvő nyirkos rétjeire is leereszkedő *tavaszi sáfrány* (*C. vernus*). Magról, sarjgumókról szaporítható.

2. Arany sáfrány (*Crocus aureus*). Hazája a Balkán, Kisázsia; $\varnothing$ 5–8 cm; (február–március). A legtöbb sárga virágú kultúrforma ősenek tekinthető. Európában is régóta ültetik. Legközelebb az Al-Duna és a közeli Domogled-hegység száraz sziklapárányain él. Laza, vízáteresztő talajt igényel a kertben is. Nedves helyen hagymagumója megrohad. Magról, sarjgumóról szaporítható.

3. Fehér hunyor (*Helleborus niger*). Hazája a Mészkö-Alpok, az Appenninek, a Balkán; $\varnothing$ 15–30 cm (december–március). *Helleborusz* az ógörög neve. Mérgező hatását már az ókorban ismerték, fehér virágánál többre becsülték fekete gyökerét. (Latin nevében a *niger* = fekete szó a gyökre vonatkozik.) Gyökérporát még a középkorban is fülzúgás, kelevény, görcs és téboly ellen ajánlották. A *karácsonyvirózsa* (Christrose) az Alpok táján hagyományos karácsonyi dísz, hajtadják is. Tőosztással szaporítják.

4. Téltemető (*Eranthis hiemalis*). Hazája Dél-Európa; $\varnothing$ 10–15 cm (február–március). Görögül *er* = tavasz, *anthosz* = virág. A télvége első virága. Olykor még a hóból hajtanak ki bimbói, s csak a virágzás után törnek elő levelei. Nálunk a Dunántúlon néhol vadon is él. Magról szaporítják, üde, humuszos talajon – árnyékban magától is terjed. Hajtatható.

1. Börlevél (*Bergenia crassifolia*). Hazája Délkelet-Szibéria; ○ 10–40 cm (március–április). Latin neve Bergen német botanikus (1704–1759) emlékéét őrzi. A téli esőktől ázó kert, a reménytelen bérház-udvarok örökzöld színfoltja. Hazájában pörkölt levele teapótló, csersavat tartalmazó gyökerét bőrcserzésre használják. Enyhe télen már decemberben nyílik. Tőosztással szaporítható.

2. Jácint (*Hyacinthus orientalis*). Hazája: Kisázsia, Dél-Európa; ○ 20–40 cm (április). Hüakinthosz, a szép spártai királyfi megtetszett Apolló istennek. Játék közben a féltékenykedő Nyugati Szél Apolló diszkoszát a királyfi fejéhez sodorta... véréből fakadt a jácintvirág. A XVI. századtól nemesítik. Lippai György primás híres pozsonyi kertjében 1660 körül már több fajtája nyílt. Hagymáját laza, esetleg trágyával feljavított talajba, ősz elején dugják el. Hajtatása 7–9 °C-os előkezeléssel indul, majd mikor az 5 cm-t eléri, párás, meleg helyre viszik, ahol egy hónap alatt kinyílik.

3. Bókoló csillagvirág (*Scilla sibirica*). Hazája a Balkán, Délkelet-Európa; ○ 10–15 cm (március). Szküllá egy bizonyos tengeri hagymát jelentett a görögöknél. Rétjeink, erdeink vadon élő kis *kétlevelű csillagvirágai* (*S. bifolia*) helyett a kertek ezt a feltűnőbb fajt kedvelik. A latin neve ellenére nem él Szibériában. A ligetes kertek alján könnyen elvadul, s kék csillagmezőt varázsol a kopasz fák alá. Magról szaporítható, gondozni nem kell.

4. Kankalin (*Primula x pubescens*). Kultúrfaj; ○ 10–20 cm (március–április). Neve, *Primula*, a latin *primus* = első szó kicsinyített alakjából ered, korai virágzása miatt. A sárga virágú *havasi kankalin* (*P. auricula*) az Alpokban néhol együtt nő a rózsaszín virágú *borzas kankalinnal* (*P. hirsuta*). Itt találták a sárga-lila virágú hibrideket, amelyeket Clusius, a kertek nagy botanikusa 1582-ben vitt Belgiumba. A XIX. század volt nemesítésének fénykora. Nedves helyre ültessük. Sarjhajtásokkal szaporítható.

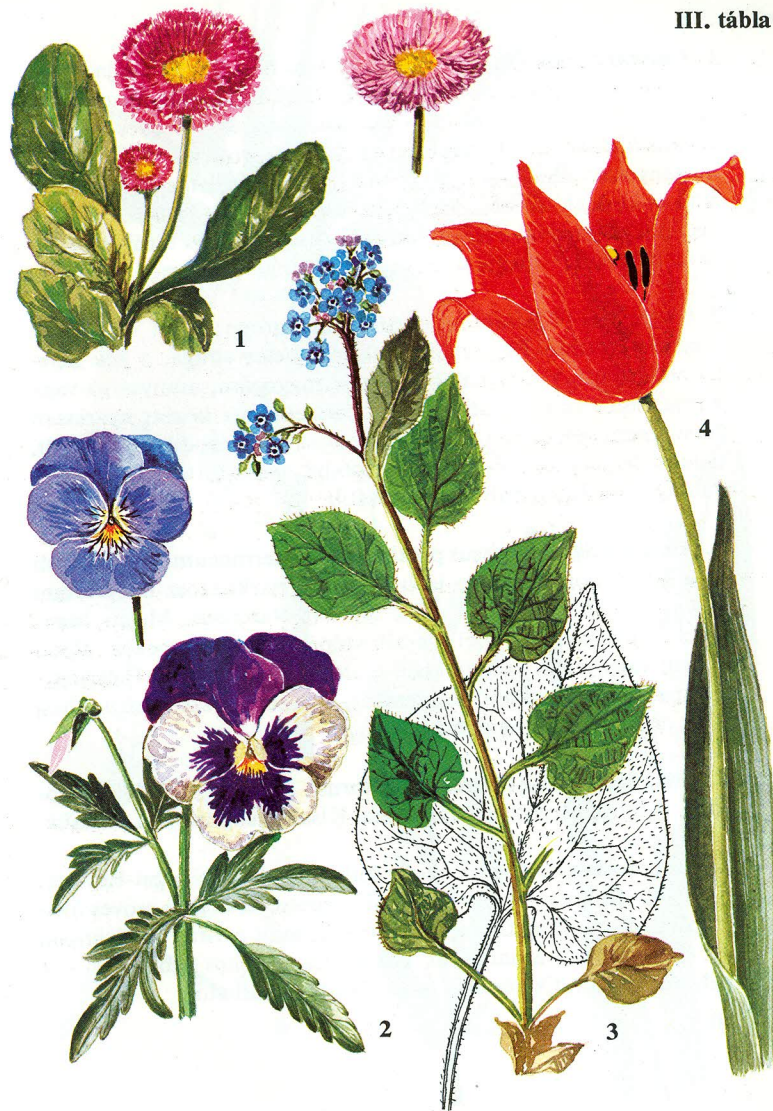

1. **Százszorszép** (*Bellis perennis*). ☼ 10–15 cm (március–május). Már Plinius (i. sz. 23–79) ókori természetrajzában *bellis*nek, csinosnak, szépnek nevezte. A rétek, városi gyepek egyszerű virága a kertészek kezében újjászületett. A fészkesekre jellemző csöves és nyelves virágok részben vagy teljesen átalakultak. Az első csoportba csak csöves virágokból álló pompon-százszorszépek, a másodikba a nagy, sugárvirágokból álló fajták tartoznak. Tőosztással és magvetéssel szaporítható. (Tavasszal, virágzás közben is átültethetjük.)

2. **Árvácska** (*Viola x wittrockiana*). Kultúrfaj; ☼ 10–20 cm (november, március–május). A viola az azonos nemzetségbeli ibolya római neve. Júniusban vetik, és többszöri áttűzdelés után már októberben kiültetik. A fagyokig nyílik, de tavasszal ad igazi színes virágzöngyeget. Ahol hűvös, csapadékos a nyár, egész évben virít, de nálunk a száraz meleg egykettőre elviszi. A XIX. században kezdődött az „árvácskaláz”, az addig ültetett *háromszínű árvácskát* (*V. tricolor*) egy altáji és egy dél-európai fajjal keresztezték.

3. **Kaukázusi nefelejcs** (*Brunnera macrophylla*). Kaukázus; ○ 30–40 cm (április–május). S. Brunner (1790–1844) svájci botanikus nevét viseli. Árnyas kertekben, áprilisban valóságos kék fátylat borít az ágyásokra, bokrok alá tömegesen nyíló virágaival. A Kaukázus alhavasi övében él, a vizet kedveli. Magról gyorsan terjed, tőosztással is szaporítható.

4. **Pompás tulipán** (*Tulipa hybrida*). Kultúrfaj; ○ 10–80 cm (április–május). A kerti tulipánokat Keletről kaptuk, török közvetítéssel. Sőt nevét is: perzsául tolibán, törökül tolbend; turbánt is jelent. Az egyszerű *kerti tulipán* (*T. gesneriana*) az Altáj-hegységben, Kisázsiaiban vadon él. A kertekben legtöbbször hibridjei láthatók. A hagymákat kora ősszel ültetik a szabadba. A hajtatás 7–9 °C-os előkészítés után 20–25 °C-on 14–18 nap.

NÉVMUTATÓ

(A római számok a színes táblákat, az arab számok a képeket ismertető szövegeket jelölik.)

Achillea XII., 26
Agapanthus XXVII., 56
Ageratum XIV., 30
Amarillisz XXVIII., 58
Anemone XI., 24
Arabis VI., 14
Arany sáfrány I., 4
Aranysárga harangláb VIII., 18
Armeria VI., 14
Aster VI., 14; XXIII., 48
Astilbe XII., 26
Azálea XXVIII., 58
Aquilegia VIII., 18
Árvácska III., 8

Bársonyvirág XIV., 30
Bazsarózsa V., 12
Bergenia II., 6
Billbergia XXV., 52
Bókoló csillagvirág II., 6
Bókoló klívia XXVII., 56
Borostyánlevelű muskátli XIX., 40
Borzas kata XII., 26
Borzas kúpvirág XIII., 28
Bőrlevél II., 6

Calceolaria XXIV., 50
Campanula VIII. 18., XIX., 40
Chrysanthemum XVI., 34; XXII., 46
Citromsárga liliom IX., 20

Ciklámen XXVIII., 58
Cleome XVII., 36
Coreopsis XIII., 28
Cosmos XXIII., 48
Crocus I., 4
Császárkorona IV., 10
Cserjés margitvirág XXII., 46
Csillagfürt XII., 26
Csótárvirág XII., 26
Csuporka XXIV., 50
Csupros nárcisz IV., 10
Csüngő harangvirág XIX., 40

Delphinium VIII., 18
Digitalis XI., 24

Emeletes kankalin XXVIII., 58
Ernyős tatárvirág X., 22
Érdes napraforgó XXIII., 48

Fáklyaliliom IX., 20
Fehér hunyor I., 4
Fehér ikravirág VI., 14
Flamingóvirág XXVI., 54
Fokföldi ibolya XXIV., 50
Frézia XXIX., 60
Fukszia XX., 42

Gaillardia XIII., 28
Gerbera XXIX., 60

Gladiolus XXIX., 60
Gloxinia XXIV., 50
Golgotavirág XXI., 44
Gumós begónia XX., 42

Hamvas zsálya XIV., 30
Harangvirág VIII., 18
Havasi gerebcsin VI., 14
Heliotropium XV., 32
Helleborus I., 4
Hemerocallis IX., 20
Hírharang XVII., 36
Holland nőszirm XXIX., 60

Iberis X., 22
Iris V., 12
Istác VI., 14

Japán szellőrózsa XI., 24
Jácint II., 6

Kankalin II., 6
Karácsonyi kaktusz XXV., 52
Kardvirág XXIX., 60
Kaukázusi nefelejcs III., 8
Kaukázusi ördög szem XVI., 34
Kenyérbél cickafark XII., 26
Kerti fátyolvirág X., 22
Kerti madármályva XVIII., 38
Kerti sisakvirág XI., 24
Kerti vanília XV., 32
Kerti viola X., 22
Kerti tradeskancia V., 12
Keskeny levelű szépecske XIII., 28
Kék hajnalka XIX., 40
Kék harangláb VIII., 18
Kenderpakóca XIV., 30

Kétvirágú nárcisz IV., 10
Kiráyliliom VII., 16
Kleopátra tüje XVII., 36
Klívia XXVII., 56
Kniphofia IX., 20
Kokárdavirág XIII., 28
Korallvirág XXVII., 56
Koronás szellőrózsa XXIX., 60

Lantána XV., 32
Lángliliom IX., 20
Lángvirág VI., 14., XVII., 36
Levélkaktusz XX., 42
Lila sáfrány I., 4
Lila vasfű XV., 32
Lobélia XIV., 30
Lovagcsillag XXVIII., 58
Lupinus XII., 26

Margaréta XVI., 34
Mikulásvirág XXV., 52
Monarda XII., 26
Mósusz búzavirág XVI., 34
Muskátli XIX., 40., XXII., 46

Nárcisz IV., 10
Nigella XII., 26
Nőszirm V., 12

Oleander XXI., 44
Ólomgyökér XXI., 44
Oroszlánszaj XVIII., 38
Ószirozsa XXIII., 48

Paeonia V., 12
Papagájvirág XXVI., 54

Paprikavirág – Tűzpiros zsálya
XIV., 30
Pázsitviola VI., 14
Pelargonium XIX., 40., XXII., 46
Petúnia (Tölcsérke) XIX., 40
Phlox VI., 14., XVII., 36
Pillangóvirág XXIII., 48
Piros gyűszűvirág XI., 24
Platycodon XVII., 36
Primula II., 6., XXVIII., 58

Rézvirág XVIII., 38
Rudbeckia XIII., 28

Salvia XIV., 30
Sarkantyúka XXII., 46
Sáfrányliliom VII., 16
Sárga papucsvirág XXIV., 50
Sárga viola IV., 10
Scilla II., 6
Strelitzia XXVI., 54

Szagos bükköny XVI., 34
Szarkaláb VIII., 18
Százszorszép III., 8
Szerelemvirág XXVII., 56
Szívvirág V., 12

Tagetes XIV., 30
Tarka szépecske XIII., 28
Tarka vasfű XV., 32
Texasi szépecske XIII., 28
Téltemető I., 4
Tigrisliliom VII., 16
Törökszegfű X., 22
Tubarózsa XX., 42
Tulipán III., 8

Verbena XV., 32
Vénusz papucsá XXVI., 54
Vörös méhbalzsam XII., 26

Zinnia XVIII., 38

HU ISSN 0324-3168

ISBN 963 11 3316 8

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Sziládi János igazgató
Kossuth Nyomda, (82.0799), Budapest, 1983
Felelős vezető: Bede István vezérigazgató
Felelős szerkesztő: D. Nagy Éva
Szakmailag ellenőrizte: Dr. Csapody Vera,
Natter-Nád Miksa. Műszaki vezető: Haás Pál
Képszerkesztő: Árva Ilona. Műszaki szerkesztő: Beszédes Natasa
90 000 példány. Terjedelem: 2,8 (A/5) ív. IF 4815

A Búvár Zsebkönyvek
eddig megjelent kötetei

Madarak (4. kiadás)
Vadvirágok 1. (4. kiadás)
Gombák (3. kiadás)
Halak (3. kiadás)
Lepkék (3. kiadás)
Dísznövények (3. kiadás)
Csigák, kagylók (2. kiadás)
Fák, bokrok (3. kiadás)
Legyek, hangyák, méhek,
darazsak (3. kiadás)
Vadak (3. kiadás)
Ásványok

Mohák, zuzmók, harasztok
(2. kiadás)
Bogarak (3. kiadás)
Kövületek
Kutyák (3. kiadás)
Kígyók, békák (2. kiadás)
Díszmadarak (3. kiadás)
Vadvirágok 2. (2. kiadás)
Kultúrnövények 1. (2. kiadás)
Pókok, skorpiók (3. kiadás)
Háziállatok (2. kiadás)
Gyümölcsök (3. kiadás)
Ősállatok (2. kiadás)
Kultúrnövények 2.
Felhők
Állatkerti emlősök
(2. kiadás)
Állatkerti madarak
(2. kiadás)
Gyógynövények
Tengeri állatok 1.
Tengeri állatok 2.
Emberek
Kaktuszok, pozsgások
Fűszernövények
Különös növények
Kisemlősök
Emberelődök
Trópusi pillangók
Kabócák, bodobácsok
Ősnövények